

VI. MISCELLANEA

1. ŚP. PROF. ROBERTO MICHELS

W dniu 2 maja 1936 roku zmarł w Rzymie śp. prof. Roberto Michels, wybitny ekonomista i socjolog, erudyta o głębokiej i wszechstronnej wiedzy, wielki przyjaciel Polski.

Roberto Michels, obywatel włoski, urodzony w Kolonii nad Renem 9 stycznia 1876, pochodził z rodziny patrycjuszów nadreńskich; uczęszczał do College Royal Français w Berlinie. W roku 1896 zapisał się na Uniwersytet Paryski, później kolejno na uniwersytety w Monachium, w Lipsku i w Halli.

W roku 1900 Roberto Michels osiadł we Włoszech, chcąc pracować w archiwach w Turynie. Od 1901 r. odbywał liczne podróże po Francji, Niemczech, Holandii oraz po Włoszech. W 1903 i w 1905 r. wykładał na Uniwersytecie Nowym w Brukseli oraz w szkole wolnej Nauk Społecznych w Paryżu. W 1907 r. Roberto Michels został mianowany profesorem ekonomii politycznej w Turynie, wobec czego osiadł na stałe w tym mieście¹⁾.

Roberto Michels był współpracownikiem najważniejszych wydawnictw w dziedzinie ekonomii politycznej i socjologii, jako to „La Réforme sociale”, „l'Économiste”, „La Revue d'Économie Politique” i „Archiv für Sozialwissenschaften und Sozialpolitik (współ z W. Somabrttem, Maxem Weberem i Jaffem), ale wycofał się z niego w 1915 roku, gdy Włochy przyłączyły się do wojny światowej. Na dalszą działalność prof. Michelsa wywarła dominujący wpływ jego ścisła przyjaźń ze słynnym przedstawicielem szkoły matematycznej Vilfredo Pareto oraz znanym krytykiem marksizmu, autorem pracy „Decomposition du marxisme”, Georgem Sorelem. Michels wydał w roku 1912 w Turynie swą głośną pracę „O socio-

¹⁾ Bibliografia prac prof. Roberta Michelsa obejmuje 34 prace z zakresu ekonomii i socjologii. Ważniejsze z nich są następujące: 1. La Sociologia del Partito Politico della Democrazia (to samo po francusku, po niemiecku, po angielsku, po czesku, po japońsku i po rosyjsku). — 2. I Limiti della Morale sessuale. Torino 1912 (to samo po francusku, po niemiecku, po angielsku i po hiszpańsku). — 3. Saggi Economico-Statistici sulle Classi Popolari. Palermo 1913. — 4. L'Imperialismo Italiano. Milano 1914. — 5. Economia e Felicità. Milano 1918. — 6. Problemi di Sociologia Applicata. Torino 1919. — 7. La Teoria Demografica del Malthus nella Storia delle Doctrine Economiche. Perugia. 1929. — 8. Il Coefficiente Psicologico dell' Economia Politica. Perugia 1929 (to samo po niemiecku). — 9. Sozialismus und Faschismus in Italien. München 1925. — 10. Die Verelendungstheorie. Leipzig 1928 i wiele innych.

logii partii politycznych i o demokracji współczesnej", Praca ta, tłumaczona na cały szereg języków, stała się łącznie z pracami Pareto i Sorela podstawą teoretyczną dla idei korporacyjnej faszystów.

W roku 1914 Roberto Michels osiedlił się w Bazylei w Szwajcarii, gdyż powołany został na katedrę ekonomii politycznej i statystyki na uniwersytecie tamtejszym. W 1928 roku Michels przeniósł się z Uniwersytetu w Bazylei na Uniwersytet w Perugii we Włoszech, gdzie do śmierci zajmował na wydziale prawnym katedrę oficjalną profesora zwykłego ekonomii i miał powierzone sobie wykłady w Wyższym Instytucie Rolniczym w Perugii. Od roku 1928 miał ponadto katedrę ekonomii w Rzymie i wykłady w Królewskim Instytucie Nauk Społecznych we Florencji.

Od młodości Roberto Michels był szczerym przyjacielem Polski, którą odwiedzał kilkakrotnie. Jeden z jego pierwszych artykułów był napisany w obronie praw narodu polskiego do niepodległości. Przed wojną światową był członkiem Komitetu Włosko-Polskiego w Turynie. W Rzymie należał przez szereg lat do stowarzyszenia Kultury Włosko-Polskiej. W 1932 roku prof. Michels wygłosił odczyt w Instytucie Narodowym Faszystowskim „O współczesnej sytuacji ekonomicznej w Polsce i przewidywaniach na przyszłość”. Przedwczesny zgon znakomitego profesora i uczonego wywołał wśród jego polskich przyjaciół uczucie głębokiego żalu.

Prof. Stefan Dziewulski (Warszawa).

2. III ZJAZD PRAWNIKÓW POLSKICH

Myśl urządzenia polskich zjazdów prawniczych została rzucona w r. 1922 w Poznaniu na VII Zjeździe, wspólnym jeszcze, prawników i ekonomistów polskich, instytucji datującej z końca XIX wieku. Pierwszy zjazd prawników odbył się w r. 1924 w Wilnie z udziałem przedstawicieli Francji i Rumunii. Drugi zjazd miał miejsce w T. 1929 w Warszawie. Trzeci zjazd prawników polskich odbył się w dniach 5 do 8 listopada 1936 r. z obradami głównymi w Katowicach i zakończeniem w Krakowie. III Zjazd otworzono w dniu 5 XI 1936 r. na zebraniu plenarnym, któremu przewodniczył wice-marszałek Sejmu prof. Wacław Makowski. W zagajeniu swym podniósł przewodniczący Zjazdu, że egoizm prawa podmiotowego, na którym zbudowano prawo XIX wieku, załamała się i że w życiu współczesnym pojawiła się tęsknota do prawa nowego. Powstaje prawo, oparte na solidarności społecznej, służące dobru powszechnemu, które św. Tomasz z Akwinu uznał za składnik wszelkiego prawa. W tym też kierunku idą zmiany w państwie, które staje się państwem społecznym.

Ześrodkowującymi ogólną uwagę pierwszego dnia Zjazdu były mowa ministra sprawiedliwości Grabowskiego i referat rektora Peretiatkowicza.

W swym dłuższym przemówieniu min. Grabowski zajął się wadami naszego wymiaru sprawiedliwości, za które uznał powolność i przerost liberalizmu, wyrażający się w regularnym zawieszaniu Wykonania kary. Nasze prawo karne nie odpowiada teraźniejszości i wymaga reformy, która powinna godzić prawa jednostki z jej obowiązkami wobec narodu. Jednakże wszelka krańcowość ani eksperymenty, które są widoczne w prawie karnym niemieckim, sowieckim czy włoskim nie są zgodne z polską racją stanu ani z naszą kulturą prawno-polityczną. Strażnik prawa poruszył kwestię niezawisłości sędziowskiej. „Wszyscy szanujemy — mówił — niezawisłość sędziowską, ona jest kamieniem węgielnym wymiaru sprawiedliwości, nie może być wymiaru sprawiedliwości bez niej”. Niezawisłość jednak nie ma chronić niekompetencji moralnej ani ignorancji prawa. Obok niezawisłości istnieje odpowiedzialność sędziowska. Min. sprawiedliwości poruszył także kwestię bezrobocia wśród młodzieży prawniczej, proponując skierowanie młodzieży do innych działów administracji państwowej. Zakończył wskazaniem na cel działalności prawniczej, którym powinien być rozwój kultury narodowej.

Referat inauguracyjny na temat „Polska deklaracja konstytucyjna z 1935 r.” wygłosił rektor Peretiatkowicz, formułując po analizie filozoficzno-prawnej tezę, że deklaracja jest wyrazem solidaryzmu elitarnego. Referat został ogłoszony drukiem w zesz. IV naszego czasopisma z 1936 r., dokąd też czytelnika odsyłamy.

W dniach 6 i 7 listopada 1936 r. odbywały się obrady specjalne w czterech sekcjach: prawa państwowego, administracyjnego, karnego i cywilnego. Obrady toczyły się na podstawie krótkich referatów i miały charakter dyskusyjny.

I. Sekcja prawa państwowego rozpatrywała „Stanowisko Sejmu i Senatu w konstytucji 1935”. Referat o senacie wygłosił prof. Staszewski (Kraków), który doszedł do wniosków następujących:

1. Senat w ustroju obecnym ma charakter drugoplanowy, gdyż na czoło wysuwają się prezydent, rząd i sejm z wyborów powszechnych,

2. Senat spełnia rolę hamulca, opóźniając realizację poczynań rządowo-sejmowych,

3. Senat jest czynnikiem uniemożliwiającym wykonywanie zamierzeń rządowych przy pomocy przypadkowej koniunktury sejmowej.

Referat o stanowisku Sejmu wygłosił doc. C. Berezowski (Warszawa), podkreślając następujące momenty:

1. zwiększenie równowagi wewnętrznej izb ustawodawczych, co osiągnięto m. in. przez kompetencję łączną sejmu i senatu zamiast poprzedniej kompetencji wyłącznie sejmowej,

2. uszczuplenie uprawnień sejmu w granicach zmniejszonych praw parlamentu,

3. zasada suwerenności organu, tzn. prezydenta Rzplitej, jako cecha charakterystyczna obecnego ustroju,

4. zadaniem naczelnym sejmu jest „służenie Rzplitej” w myśl deklaracji konstytucyjnej, która stanowi moralną i społeczną podstawę naszego ustroju.

W obszernej dyskusji podkreślano ciągłość ideową między założeniami Polski przedrozbiorowej i odrodzonej. Uznano parlament za niezbędny w ustrojach współczesnych. Poruszano też zagadnienia, które wykraczały poza tematy dyskusyjne. Tu należą przede wszystkim zasady ustroju polskiego i jego charakterystyka prawna. Ożywioną wymianę zdań wywołał stosunek konstytucji 1935 do statutu śląskiego 1920.

Drugim tematem, którym zajmowała się Sekcja prawa państwowego było „Zagadnienie podziału władz w prawie państwowym nowoczesnym”. Prof. Deryng (Lublin) w swym referacie, zwrócił uwagę na momenty historyczno-ustrojowe i doktryny Locke’a i Monteskiusza, a ze współczesnych na poglądy Costamagna i C. Schmitta, stwierdził, że doktryna trójpodziału wyraża ideę samoograniczenia się władz i wzajemnego hamowania. Ustanawia ona jednak przewagę władzy ustawodawczej. Związana jest z liberalnym parlamentaryzmem i oparta na nieufności obywateli do władzy państwowej, szczególnie wykonawczej, miała na oku ochronę praw jednostki. Wraz ze zmianą stosunku między obywatelem a państwem w kierunku współdziałania dla dobra powszechnego doktryna trójpodziału władz traci znaczenie. Konstytucja polska 1935 odróżnia funkcję rządzenia i tworzenia praw, rządowi przyznaje wszystkie funkcje, niezastreżone innym organom, prezydentowi zaś nadaje charakter czynnika, skupiającego całą i niepodzielną władzę. Dawna zasada samoograniczenia się władz została w konstytucji 1935 zastąpiona przez zasadę ich współdziałania.

Prof. Maliniak (Warszawa), referując na ten sam temat, wskazał na chaos poglądów w kwestii podziału władz. Przyczyną tego jest w dużej mierze aprioryczność pojęć prawniczych i tendencje ahistoryczne w nauce prawa publicznego. Sama zasada podziału władz, niejasna co do swej istoty, należy do fikcyj, których rola w prawie jest olbrzymia. Należyte posługiwanie się fikcjami prawnymi jest bardzo trudne. Wartość zasady podziału władz zależy od wartości indywidualnych człowieka, który będzie się nią posługi-

wać. Dlatego właśnie moc obowiązująca tej zasady jest związana z autorytetem wodza.

W dyskusji, nieraz bardzo gorącej, uwydatniły się różnice między dwoma poglądami na państwo: demokratyczno-parlamentarnym i autorytatywnym.

II. Sekcja prawa administracyjnego zajmowała się nasamprzód „Wytycznymi dla prawa administracyjnego w konstytucji 1935” na podstawie sprawozdania prof. Bigi (Lwów) i drukowanego referatu dyr. Hausnera (Warszawa) n. t. „Wytyczne dla pojęcia i klasyfikacji samorządu”. Jako bezsporne z punktu widzenia konstytucji 1935 uznano w dyskusji następujące zasady:

1. Administracja jest podporządkowana ustawom, wkroczenie administracji w sferę wolności i własności zależne od upoważnienia ustawowego.

2. Art. 4 konstytucji zespolił zagadnienie samorządu z problemami życia społecznego, dlatego ustawodawstwo samorządowe nie może wyłączać czynnika społecznego z ustroju administracji samorządowej.

3. Konstytucja nie wyklucza rozbudowy sądownictwa administracyjnego na niższych stopniach.

4. Milczenie konstytucji co do zasad organizacyjnych administracji rządowej (zespolenie, dekoncentracja, udział czynnika obywatelskiego) należy uważać za usankcjonowanie ich realizacji w dotychczasowym ustawodawstwie.

5. Jednym z podstawowych postulatów państwa nowoczesnego jest odpowiedzialność państwa i urzędników.

W innych kwestiach, które podniesiono w dyskusji, nie było jednomyślności poglądów. Tak w szczególności co do rozporządzeń prawotwórczych i dekretów organizacyjnych.

Drugim tematem obrad Sekcji była „Potrzeba uporządkowania i kodyfikacji prawa administracyjnego”. Z kilku referatów, zgłoszonych w Komitecie Zjazdu co do tego tematu, zdawali sprawę adw. Urbanowicz i red. Krajewski (Warszawa), którzy uznali w dziedzinie unifikacji prawa administracyjnego za najważniejsze poruszenie zagadnienia techniki kodyfikacyjnej oraz kwestię uchylenia zaborczych przejściowych (okupacyjnych i tymczasowych polskich) norm prawa administracyjnego.

Nawiązując m. in. do uchwał Sekcji I Międzynarodowego Kongresu Prawa Administracyjnego, o którym sprawozdanie ogłoszono w zesz. IV naszego czasopiśmie z 1936 r., podnieśli szereg postulatów w zakresie postępowania administracyjnego, m. in. sprawę milczenia władz administracyjnych, prawo osoby interesowanej do wglądu w akta, prawo sądu administracyjnego do wstrzymania

wykonalności zaskarżonej decyzji. Jako sposób wzmożenia gwarancji praw obywatela w postępowaniu administracyjnym wskazano niezawisłość sądownictwa administracyjnego, odpowiedzialność cywilną urzędników i skarbów publicznych za szkodę, wyrządzoną obywatelowi przez działalność niezgodną z prawem.

W dyskusji uzyskały jednomyślność postulaty w zakresie techniki kodyfikacyjnej, w szczególności domagano się zaniechania częstej i pośpiesznej nowelizacji ustaw administracyjnych.

III. Sekcja prawa karnego, która była centralnym punktem całego Zjazdu i w której toczyły się największe, najgorętsze boje, rozpatrywała zagadnienie „Ustawowy a sędziowski wymiar kary” Sprawozdania z dziewięciu nadesłanych referatów złożyli prof. B. Wróblewski (Wilno) i sędzia S. N. Walfisz (Warszawa). Punktem wyjścia dyskusji sekcyjnej było pytanie, jakie są konkretne, istniejące obecnie warunki realizacji zasad art. 54 k. k. W dyskusji przeżywały następujące tendencje:

1. Stwierdzono, że stosowanie art. 54 k. k. ma dotychczas charakter raczej fikcyjny, brak bowiem kontaktu sądu z oskarżonym, brak dostatecznego przygotowania kryminologicznego, w większości wypadków brak prawidłowego wglębnienia się w etas sprawy i w osobowość sprawcy, panuje rozbieżność między procedurą a pracą sądów, powodowana brakiem skoordynowania przepisów postępowania karnego (art. 245 i 262 § 2 k. p. k.) z zasadami art. 54 k. k.

2. Przeciw takiemu stanowi rzeczy proponowano szereg środków zaradczych, jak: wprowadzenie kolegialności jako zasady, ściśle korygowanie wymiaru kary w trybie apelacji i kontrola kasacyjna tego wymiaru w ramach odpowiedniej wykładni art. 510 k. p. k., właściwy dobór sędziów i swoboda ich działania, naukowe opracowanie psychologii sędziowskiej, stworzenie organizacji badań kryminalno-biologicznych i zbieranie wyczerpujących informacji o osobie oskarżonego już w toku pierwszych stadiów dochodzenia, wręczanie aktu oskarżenia przez sędziego dla nawiązania kontaktu, narzucenie sędziom obowiązku uzasadniania wymiaru kary równie szczegółowo jak to ma miejsce przy uzasadnianiu winy, unikanie — przy wymierzaniu kary — uwzględniania elementów obiektywnych, nie wskazujących na osobowość sprawcy.

3. Przeprowadzono krytyczną analizę orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 1935 r. Nr 519/35, zawierającego tezę, że ustawodawca uważa średni wymiar kary między minimum a maximum za odpowiedni dla wypadków normalnych, tj. gdy w danym czynnie objawy subiektywnych właściwości sprawcy i obiektywnej postaci czynu nie przekraczają zwyczajnych wydarzeń tej kategorii,

przy czym brak okoliczności obciążających i łagodzących lub one się równoważą. Uznano na ogół, że teza ta jest sprzeczna z zasadą indywidualizacji i prowadzi do szablonu, którego właśnie ustawodawca chciał uniknąć. Tezie S. N. przyznano wartość o tyle, że wobec wadliwego stosowania art. 54 k. k. można przy jej pomocy uniknąć szkód, wyrządzonych przez nieprzygotowanych krymologów.

Mniejszość dyskutantów, młodzi prawnicy, wyrażała pogląd, że art. 54 k. k. jest zbędną fikcją i przeżytkiem dawnych kierunków. Zawiera on elementy nieszczerze i nie dające się zrealizować. W myśl wyłączności zasady ochrony społecznej sędzia powinien zwracać uwagę jedynie na przestępstwo, nie zaś na przestępcę, i drogą bardzo surowych kar dążyć do odosobnienia sprawcy bądź do odstraszenia innych.

Drugim tematem rozpraw Sekcji prawa karnego były „Postulaty reformy procesu karnego”. Z ogromnej ilości zgłoszonych na ten temat referatów zdawali sprawę prok. Siewierski o postępowaniu przygotowawczym i adw. Niedzielski (Warszawa) o kwestii kolegalności i apelacji. Dyskusja wykazała jednomysłność w ataku na obecne ukształtowanie postępowania przygotowawczego, natomiast co do kierunku reformy uwydatniły się dwa poglądy. Według pierwszego zapiski dochodzenia powinny być uniedostępnione sądowi, który przy rozpoczęciu rozprawy powinien mieć tylko sam akt oskarżenia przed sobą. Zapiski powinny służyć wyłącznie oskarżycielowi publicznemu dla celów informacyjnych i nigdy nie powinny być materiałem informacyjnym. Drugi pogląd na kierunek reformy postępowania przygotowawczego jest przeciwny. Według niego, sędziemu powinny być udostępnione wszystkie materiały, które by mu ułatwiły poszukiwanie prawdy materialnej. Dlatego też zapiski dochodzenia nie powinny znikać z akt sprawy, zwłaszcza wobec obchodzenia zakazu odczytywania zapisków przez słuchanie świadków na fakty ustalone w zapiskach.

Ogólnie można na podstawie dyskusji powiedzieć, że istnieje potrzeba reformy postępowania przygotowawczego i to przez przyznanie organom oskarżenia publicznego prawa utrwalania dowodów w pewnym zakresie.

W dyskusji nad zagadnieniem kolegalności sądów karnych panowała jednomysłność. Niemal wszyscy wypowiedzieli się przeciw sądom jednoosobowym, wyjąwszy oczywiście sądy grodzkie.

Dyskusja nad kwestią utrzymania lub zniesienia apelacji uwydatniła rozbieżność poglądów. Istnieli zwolennicy i przeciwnicy instytucji merytorycznej kontroli wyroków karnych. Oba poglądy były zgodne co do tego, że na naszym postępowaniu apelacyjnym ciąży brak bezpośredniości. Zwolennicy apelacji uzasadniali nie-

zbędność instytucji tym, że swoboda oznaczania rodzaju i wysokości kary, dana sędziemu przez k. k. 1932, wymaga ujednostajnienia wymiaru kar. Przeciwnicy apelacji, do których należało wielu młodych, zarzucali jej niezgodność z nowoczesnym wymiarem sprawiedliwości, który powinien być surowy, szybki i tani. Na ogół można z dyskusji wyprowadzić wniosek, że większość stoi na stanowisku merytorycznej kontroli wyroków karnych, różnice zachodzą tylko w kwestii zorganizowania tej kontroli. Podobnie jak w Sekcji prawa administracyjnego i w Sekcji prawa karnego wypowiediano się przeciw zbyt pośpiesznym a mało oględnym zmianom przepisów prawnych, w tym wypadku k. p. k.

IV. W Sekcji prawa prywatnego sprawozdanie z dwóch zgłoszonych referatów n. t. „Odpowiedzialność dziedzica za długi spadkowe” złożył adw. Nagórski (Warszawa). Referat porównawczy o tej odpowiedzialności według obowiązujących w Polsce kodeksów przedstawił sędzieja Hahn, którego teza, że odpowiedzialność dziedzica powinna być uzależniona od sposobu oświadczenia się co do spadku, stała się podstawą rozpraw de lege ferenda w związku z pracami Komisji Kodyfikacyjnej nad polskim prawem spadkowym. Dyskusja wykazała rozbieżność poglądów. Jedni wypowiadali się za przejściem spadku na dziedzica ipso iure, za nieograniczoną odpowiedzialnością dziedzica. Inni żądali odpowiedzialności ograniczonej, szczególnie do aktywów spadku, wierzyciele bowiem nie powinni się bogacić kosztem spadkobiercy. Stąd też powinien istnieć obowiązek sporządzenia inwentarza. Trzecia wreszcie grupa stała na stanowisku, że odpowiedzialność dziedzica za długi spadkowe powinna być uzależniona od oświadczenia dziedzica co do spadku. Nieograniczona odpowiedzialność istniałaby przy braku oświadczenia i przy oświadczeniu bezwarunkowym, ograniczona zaś do wysokości spadku przy oświadczeniu warunkowym, przy czym dziedzic odpowiadałby majątkiem spadku i własnym. Z dyskusji trudno wyłowić jakąś tendencję przeważającą.

„Zagadnienia kartelowe”, przedstawione w referatach doc Piotrowskiego i adw. A. Kielskiego (Warszawa) oraz w zagajeniu dyskusyjnym prof. Chełmońskiego (Warszawa), były drugim tematem obrad Sekcji prawa prywatnego. Dyskusja toczyła się dokoła pojęcia umowy kartelowej, stosunku prawa przemysłowego do ustawy o kartelach i sytuacji prawnej karteli międzynarodowych w Polsce. Przyczyniła się też do prawniczego pogłębienia tych zagadnień, które dotąd u nas omawiano jedynie ze stanowiska gospodarczego. Dyskusja nad pojęciem umowy kartelowej, prowadzona na podstawie trzech wyroków Sądu Kartelowego (sprawa cementowa, karbidowa i Wspólnoty Interesów), wykazała, że nie należy stosować rygorystycznych przepisów ustawy kartelowej do umów, kto-

rych charakteru kartelowego nie da się ustalić. Wyroki te dają trzy różne definicje umowy. Stosunek prawa przemysłowego (art. 69, 76 i 77) i ustawy kartelowej wykazuje istnienie niepożądanego dwutorowości. Różnice poglądów ujawniły się przy zagadnieniach, czy na podstawie prawa przemysłowego mogą być powoływane zrzeczenia o charakterze kartelowym, czy powołane na tej podstawie prawnej zrzeczenia podlegają ustawie kartelowej i czy na tej podstawie mogą być tworzone kartele przymusowe. Co do uczestnictwa Przedsiębiorców krajowych w umowach przedsiębiorców zagranicznych dyskusja doprowadziła do stwierdzenia, że umowy takie podlegają ustawie o kartelach, lecz jej przepisy mają charakter legis imperfectae, gdyż brak skutków z art. 15 ustawy kartelowej.

Tak można w ogólnym skrócie ująć wyniki parlamentu prawniczego w Katowicach. O atmosferze, jaka tam panowała, pisano już w szeregu czasopism. Zakończenie Zjazdu odbyło się w Krakowie, gdzie prof. Rappaport (Warszawa) wysunął kwestię utworzenia na przyszłych zjazdach sekcji historii prawa polskiego, a w dalszej przyszłości powołania do życia Akademii Prawa Polskiego, propagowaną przez najmłodsze pokolenie prawnicze.

Mgr Kazimierz Matuszewski (Poznań).

3. PIŚMIENICTWO PRAWNICZE SŁOWIAŃSKIE

(Polonica)

„*Právník*” (Praga) zamieszcza w zeszytach 7 i 8 przegląd treści „Przeglądu Prawa i Administracji” zeszytów II i III z r. ub. oraz „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego” zeszytów III z t. ub. „*Právní Obzor*” (Bratislava) w zeszytach 15 ex 1936 podaje wyczerpujące sprawozdanie z VI Międzynarodowego Kongresu Nauk Administracyjnych w Warszawie, chwaliąc organizację zjazdu oraz wyniki jego prac. Ponadto w zeszytach 13 i 15 zamieszcza przegląd treści następujących czasopism polskich: „Przeglądu Prawa i Administracji” Nr 2; „Głosu Sądownictwa” Nr 6—8; „Gazety Sądowej Warszawskiej” Nr 20—28; „Czasopisma Sędziowskiego” Nr 2—4; „Przeglądu Notarialnego” Nr 11—14; „Wileńskiego Przeglądu Prawniczego” Nr 7; „Ruchu Prawniczego, Ekonom. i Socj.” zeszytów III; „Rocznika Prawniczego Wileńskiego” r. VIII; „Przeglądu Prawa Handlowego” Nr 6. „*Věstník Správa*” (Praga) w zeszytach 6—7 ex 1936 zamieszcza wyczerpujące sprawozdanie z VI Międzynarodowego Kongresu Nauk Administracyjnych, który jak wiadomo odbył się w pierwszej połowie czerwca r. ub. w Warszawie. Sprawozdawca podkreśla brak na zjeździe polskich profesorów prawa administracyjnego. „*Věstník*” (Praga) zamieszcza w zeszytach 10 ex 1936 krótką wzmiankę dotyczącą Dodatkowego Układu do Konwencji han-

dłowej polsko- austriackiej, wyjaśniając jakie znaczenie gospodarcze ma to dla Czechosłowacji. W Nr 12 „Věstnik” podaje zarządzenie celne władz polskich dotyczące zboża i masła. „Soudcovské Listy” w zes. 11—12 ex 1936 i 1 ex 1937 podają przegląd treści „Ruchu Prawniczego, Ekonom, i Socj.” zes. IV ex 1936 oraz „Głosu Sądownictwa” Nr 10—12 z r. ub. Artykuł A. Bobkowskiego „Sądownictwo a aktualia” (z. 10 Gł. Sąd.) został streszczony w Nr 11 „Soudcovských Listów”, a artykuł K. Fleszyńskiego „Około prawa” (z. 12 Gł. Sąd.) będą niejako pokłosiem III Zjazdu Prawników Polskich w Nr 1 roku bieżącego.

4. Z TOWARZYSTW PRAWNICZYCH

S p r a w o z d a n i a .

Towarzystwo Prawnicze w Krakowie.

W okresie sprawozdawczym 1934—1936 ogłoszono przeszło 25 odczytów, obejmujące całokształt zagadnień prawniczych. Jak prelegenci występowali prezes prof. St. Gołąb, prof. Fr. Bossowski, prof. J. Gwiazdomorski, mec. Skąpski, dr Z. Fenichel, dr W. Steinberg, ktp. dr T. Halewski, prof. L. Wachholz, prof. Wł. Wolter, w.-prok. dr Günther, prof. St. E. Rappaport, prof. St. Wróblewski, dr J. Langrod, prof. T. Lulek, sędzia S. N. dr Wł. Sokalski. Dyskusja była zawsze ożywiona.

Powyższe odczyty odbywały się przeważnie w pięknej sali Izby Przemysłowo-Handlowej w Krakowie, która bezinteresownie raczyła jej udzielać do użytku Krakowskiego Towarzystwa Prawniczego, za co należy się Jej gorące podziękowanie.

Z ważniejszych zdarzeń na terenie Towarzystwa należy zanotować nadanie na Wałnym Zgromadzeniu w czerwcu ub. r. godności członków honorowych: Prof. Drowi Stanisławowi Wróblewskiemu, prezesowi Polskiej Akademii Umiejętności, profesorowi Uniwersytetu Jagiellońskiego Drowi Leonowi Wachholzowi i mecenasowi Drowi Józefowi Skąpskiemu, członkowi Komisji Kodyfikacyjnej — w uznaniu ich niespożytych zasług i wieloletniej życzliwości dla Towarzystwa, oraz współpracy w jego wysiłkach. Uroczystego wręczenia dyplomów dokonał prezes Towarzystwa prof. Gołąb wraz z sekretarzem generalnym Rohaczowskim, przewodniczącym Sądu rozjemczego do spraw ubezpieczeń społecznych.

Zarząd Towarzystwa w okresie sprawozdawczym stanowią oprócz wymienionych: wiceprezes dr A. Kraus, skarbnik sędzia Sądu Okręgowego Koniuszewski, profesorowie Uniwersytetu Ja-

gielloońskiego: Wolter, Gwiazdoniorski i Langrod, oraz b. prezes dr Józef Windakiewicz. W czerwcu ub. r. powołany został do Zarządu wicewojewoda krakowski dr P. Małaszyński.

Poleskie Towarzystwo Prawnicze.

W dniu 14 czerwca 1936 roku odbyło się w Brześciu n/Bugiem Zwyczajne Walne Zebranie, na którym po sprawozdaniu Zarządu Komisji Rewizyjnej i przeprowadzeniu dyskusji nad całokształtem zagadnień związanych z przyszłymi pracami Towarzystwa dokonano wyboru nowych władz: Prezesem Towarzystwa został ponownie p. Prezes Sądu Okręgowego w Pińsku Stanisław Falkowski, natomiast w skład Zarządu weszli pp.: Ppułk. K. S. Stanisław Albert, Sędzia Okręgowy Jan Deręgowski, Sędzia Okręgowy Włodzimierz Ciwczyński, Sędzia Eugeniusz Jackowski, adwokat Eugeniusz Wołkow i api. sąd. Zygmunt Barszcz. Ze sprawozdania Zarządu wynika, iż Towarzystwo liczy ponad 100 członków, posiada zasobną bibliotekę, własną czytelnię, bogatą w czasopisma prawnicze i polityczno-społeczne. Praca Towarzystwa rozwija się dwu dobrze prosperujących sekcjach: prawa cywilnego i karnego. Ogółem w okresie sprawozdawczym wygłoszono 18 cieszących się znaczną frekwencją referatów dyskusyjnych oraz zorganizowano pięć wykładów pp. profesorów Janusza Jamontta, Fryderyka Zolla, Władysława Woltera i Wandy Woytowicz-Grabińskiej.

Walne Zebranie w uznaniu zasług położonych przez p. Profesora Janusza Jamontta w pracach nad rozwojem działalności Towarzystwa nadało Mu godność honorowego członka Poleskiego Towarzystwa Prawniczego.

Towarzystwo Prawnicze w Białymstoku.

Dnia 9 maja 1936 r. odbyło się w Białymstoku doroczne Zgromadzenie miejscowego Towarzystwa Prawniczego.

Celem nawiązania bliższego kontaktu z członkami Towarzystwa, przeprowadzone ankietę na temat zainteresowania członków i ich zapatrywań na cele, ku jakim Towarzystwo winno zmierzać. W wyniku przeprowadzonej ankiety postanowiono w sezonie urzędzać co drugi piątek wieczory dyskusyjne.

Stosownie do powyższego w okresie sprawozdawczym wygłoszono 9 referatów przez miejscowe siły i 4 odczyty przez zamiejscowych prelegentów.

W okresie sprawozdawczym zaprenumerowano 10 nowych czasopism, zwiększając tym ogólną liczbę czasopism prawniczych prenumerowanych do 19. Bibliotekę Towarzystwa powiększono do 272 tomów.

Towarzystwo należy do Stałej Delegacji Zrzeszeń i Instytucji Prawniczych. Członków Towarzystwo liczy 86. Zarząd pozostał ten sam, co w ub. roku. Skład Zarządu stanowią: prezes S. O. w Białymstoku p. Józef Ostruszka, jako prezes, adw. Alfred Szwarz jako wiceprezes, adw. Władysław Olszyński jako skarbnik, sędzia Romuald Zalewski jako sekretarz i bibliotekarz oraz p. radca Artur Wahl jako członek Zarządu.

Towarzystwo Prawnicze w Białymstoku, jak zresztą wszystkie Towarzystwa tego rodzaju, nie mając oparcia o większy ośrodek naukowy borykać się musi z wielu trudnościami. Nie mniej jednak należy stwierdzić, że w granicach możliwości wypełnia swoje statutowe zadania, zmierzające do podniesienia poziomu wiedzy prawniczej wśród swoich członków.

5. Z STAŁEJ DELEGACJI ZRZESZEŃ I INSTYTUCYJ PRAWNICZYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ STAŁY KOMITET WYKONAWCZY ZJAZDÓW PRAWNIKÓW POLSKICH

Odezwa.

Prezydium Stałego Komitetu Wykonawczego Z. P. P., pragnąc — po Zjeździe listopadowym w Katowicach i Krakowie — udostępnić najszerszym kołom prawnictwa polskiego informacje o obecnej organizacji i programie Zjazdów Prawników Polskich a tym samym zyskać jak największą liczbę uczestników-prenumeratorów „Pamiętnika III Zjazdu P. P.”, postanowiło:

a) wydrukować natychmiast — wzorem „Memorandum informacyjnego” z r. 1929 — przemówienie pożegnalne (na zebraniu ogólnym uroczystego zamknięcia Zjazdu, Kraków, dnia 8 XI 1936) Przewodniczącego St. K. W. Z. P. P., zawierające wyżej wskazane dane w postaci, dostosowanej do bieżących potrzeb informacyjnych.

b) zwrócić się z gorącą prośbą:

1. do Sz. Zarządów i Członków Zrzeszeń (Związków i Stowarzyszeń) w Stałej Delegacji reprezentowanych o zapisywanie się — zbiorowo lub indywidualnie — na prenumeratorów „Pamiętnika III Zjazdu P. P.” w myśl Odezwy Przewodniczącego w W. K. W[^] III Z. P. P. z dnia 14 sierpnia 1936 r., która i po Zjeździe listopadowym r. 1936 jest nadal wysoce aktualna ze względu na szczupłość funduszów zjazdowych i konieczność zabezpieczenia „samowystarczalności”* budżetowej podejmowanym obecnie pracom pamiętnikowym III Zjazdu;

2. do Sz. Instytucji (Redakcji pism prawniczych) w Stałej Delegacji reprezentowanych o ogłoszenie w odnośnych organach list subskrypcyjnych „Pamiętnika” spośród swych prenumeratorów;

3. w szczególności do uczestników Z. P. P., posiadaczy odznaki funkcyjnej tych Zjazdów, o uzyskanie conajmniej dwóch uczestników-prenumeratorów „Pamiętnika III Zjazdu P. P.”;

4. do wszystkich uczestników III Z. P. P. — o uzyskanie conajmniej jednego uczestnika-prenumeratora „Pamiętnika”,

Prezydium Komitetu Wykonawczego Z. P. P. żywi nadzieję, że odezwa niniejsza, ściśle związana zarówno z pismem okólnym Prezydium w W. K. W. III Z. P. P. z dnia 14 lutego 1936 r., jak i z treścią „Memorandum informacyjnego” z r. 1936, znajdzie — po Zjeździe listopadowym — oddźwięk i poparcie w szerokich kolach prawnictwa polskiego.

Od rozmiarów tego poparcia zależeć będzie objętość, treść szczegółowa i szata zewnętrzna „Pamiętnika”.

W związku z powyższym do dnia 1 lipca 1937 r. nie zamykamy listy uczestników III Zjazdu i przypominamy raz jeszcze adresy naszych 9 Biur oraz nr 19 799 konta czekowego Stałej Delegacji w P. K. O.

„Pamiętnik III Z. P. P.” w sprzedaży księgarskiej się nie ukáže. Liczba egzemplarzy jego nakładu będzie ściśle dostosowana do liczby uczestników-prenumeratorów. Cena wpłaconej z góry prenumeraty odpowiada ściśle wysokości składki zjazdowej — 10 (dziesięć) złotych.

Uprzejmie prosimy wszystkie Zrzeszenia w Stałej Delegacji reprezentowane o wywieszenie odpisu niniejszej Odezwy w swych lokalach organizacyjnych, bądź w biurach, a wszystkie Instytucje (Redakcje pism prawniczych) o jak najprędsze przedrukowanie niniejszej odezwy w swych organach.

(—) *Dr E. Stan. Rappaport*

(—) *K. Berezowski*

(—) *Dr St. Borowski*

(—) *J. Moldenhawer*

(—) *J. Przyłuski*

6. MIĘDZYNARODOWY KONGRES NAUK EKONOMICZNYCH I SPOŁECZNYCH W PARYŻU

Z okazji powszechnej wystawy międzynarodowej odbędzie się w Paryżu dnia 15 lipca 1937 r. kongres nauk ekonomicznych i społecznych, o rganizowany staraniem „Zjazdu Ekonomistów języka francuskiego” („Congrès des Economistes de Langue Française”). Instytucja zjazdów ekonomistów mówiących po francusku powstała przed dwunastu laty, kiedy w roku 1924 w Paryżu po raz pierwszy zebrali się reprezentanci nauki ekonomicznej, głoszonej w języku francuskim, dla wymiany poglądów na różne zagadnienia. Nieliczny

pierwotnie zjazd nabrał niebawem dużego znaczenia i stał się instytucją stałą. Odtąd co roku zbierają się w Paryżu ekonomiści z Belgii, Szwajcarii, Luksemburga oraz Francji. Dyskusje odbywają się nad zagadnieniami, wyznaczonymi na rok naprzód. Organem, pomieszczającym sprawozdania tych corocznych zjazdów, jest zasłużone czasopismo ekonomiczne francuskie „Revue d'économie politique”. Od roku 1933 wspomniane wydawnictwo wydaje staraniem Zjazdu specjalny zeszyt, poświęcony pracom zjazdowym pod tytułem: „Travaux du Congrès des Economistes de Langue Française”

W chwili, kiedy istnieje tyle trudnych problemów — mówi w rozsyłanej niedawno odezwie komitet organizacyjny wymienionego w nagłówku kongresu — ekonomiści języka francuskiego, którzy powołali do życia doroczne własne zjazdy, uważali, że będzie pożytecznie, przy okazji wystawy powszechnej, zebrać kolegów ze wszystkich krajów dla wymiany poglądów.

Istotnie nigdy jeszcze może nie była odczuwana w tym stopniu, co dzisiaj, potrzeba zebrania się badaczy, wyspecjalizowanych w dociekaniach naukowych oraz działaczy gospodarczych, stykających się bezpośrednio z życiem, dla wspólnej pracy, wymiany myśli i doświadczeń.

Na czele komitetu organizacyjnego kongresu stanął szereg głośniejszych uczonych, m. in. prof. Henri Truchy, prezes Société d'Économie Politique, jako prezes komitetu, prof. Germain-Martin (Paryż), prof. Edgar Allix (Paryż), Maurice Ansiaux (Bruksela), A. Landry (Paryż), William Rappaird (Genewa), Ch. Rist (Paryż) i inni.

Sekretariat generalny kongresu spoczywa w rękach prof. wydziału prawa w Paryżu pana Lescure oraz wicedyrektora Szkoły Nauk Politycznych René Seydoux. Siedziba kongresu i sekretariatu generalnego mieści się 12, Place du Panthéon (Faculté de Droit) Paris V-e. Pod tym adresem należy też kierować zgłoszenia na kongres oraz wszelką korespondencję. Referaty o objętości 20—30 stron druku powinny być nadesłane do dnia 31 marca 1937 r. Powinny one dotyczyć zagadnień wymienionych niżej jako przedmiot obrad kongresu w poszczególnych sekcjach. Prace kongresu zostaną opublikowane w języku francuskim i przetłumaczone staraniem komitetu. Kongres będzie obradować w pięciu sekcjach nad następującymi zagadnieniami:

Sekcja I ekonomii politycznej: Waluta złota i jej przyszłość.

Sekcja II ekonomiki socjalnej: Bezrobocie i środki walki z bezrobociem.

Sekcja III historii gospodarczej: Doświadczenia historyczne i ekonomika planowa.

Sekcja IV skarbowości: Fundusze specjalne w finansach publicznych oraz plany robót publicznych.

Sekcja V ekonomiki kolonialnej: Kooperacja tubylców i Europejczyków w rozwoju krajów kolonialnych.

St. R.

7. ORGANIZACJA I PERSONALIA WYDZIAŁÓW PRAWA

I. Pan Prezydent Rzeczypospolitej zamianował na Wydziałach Prawa:

1. profesorem honorowym dr Eugeniusza Waškowskiego na U. S. B. w Wilnie;

2. profesorami zwyczajnymi — dr Władysława Woltera (prawo i proces karny) na U. J. w Krakowie, dr Jerzego Panejkę (nauka administracji i prawo administracyjne) i Mieczysława Gutowskiego (skarbowość) na U. S. B. w Wilnie, dr Zygmunta Wojciechowskiego (historia ustroju i prawa polskiego) na U. P. w Poznaniu;

3. profesorami nadzwyczajnymi — dr Leona Halbana (prawo kościelne) na U. J. K. we Lwowie i dr Jana Wasilkowskiego (prawo cywilne) na U. J. P. w Warszawie;

4. profesorami tytularnymi — dr Jerzego Langroda i dr Wilhelma Wachholza na U. J. w Krakowie.

II. W dniu 11 listopada 1936 r. P. Prezydent Rzplitej nadał za zasługi naukowe komandorię Odrodzenia Polski profesorom: Adamowi Alojzemu Krzyżanowskiemu z U. J. w Krakowie, Zygmunтови Lisowskiemu z U. P. w Poznaniu, Juliuszowi Makarewiczowi z U. J. K. we Lwowie. W tymże samym dniu złoty Krzyż Zasługi otrzymali komandorowie orderu Odrodzenia Polski i profesorowie U. J. w Krakowie: St. Estreicher, K. W. Kumaniecki, St. Kutrzeba, M. Rostworowski, St. Wróblewski, Fr. Zoll.

III. 1. P. Minister W. R. i O. P. rozporządzeniem z dnia 9 listopada 1936 r. zniósł katedrę historii ustrojów społecznych na Wydziale prawa U. J. P. w Warszawie. Równocześnie utworzył katedrę prawa kanonicznego na tymże Wydziale.

2. Pan Minister W. R. i O. P. rozporządzeniem z dnia 2 XII 1936 r. utworzył drugą katedrę ekonomii politycznej na Wydziale Prawa i Administracji U. J. w Krakowie.

IV. Pan Minister W. R. i O. P. zatwierdził habilitację dr Henryka Dembińskiego jako docenta prawa międzynarodowego na Wydziale Prawa i Administracji U. J. w Krakowie.

8. FUNDUSZ WYDAWNICZY „RUCHU”

Na fundusz wydawniczy „Ruchu” złożyli:

Prof. Dr A. Peretiatkowicz	1 200 zł
Prof. Dr St. Rosiński	450 „
Bank Cukrownictwa	300 „
Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Warszawie	300 „
Magistrat m. Katowice	300 „

Następującym Instytucjom: Bankowi Polskiemu w Warszawie, Bankowi Gospodarstwa Krajowego w Warszawie, Bankowi Cukrownictwa w Poznaniu, Bankowi Poznańskiego Ziemstwa Kredytowego, Bankowi Zw. Sp. Zarobk., Komunalnemu Bankowi Kredytowemu, Tow. Akwawit, Zakładowi Ubezpieczeń w Warszawie, Wydziałowi Krajowemu w Poznaniu, Wydziałom Powiatowym i Zarządom miast, Izdom Rolniczym i Przemysłowo-Handlowym, oraz osobom prywatnym, które stale, od szeregu lat życzliwie wspomagają naszą placówkę naukową, przyczyniając się w ten sposób do rozwoju nauki polskiej, składa Redakcja imieniem wydawnictwa serdeczne podziękowanie.

Zwracamy się do wszystkich przyjaciół naszego pisma z usilną prośbą o poparcie przez pozyskiwanie nowych prenumeratorów jak również przez zasilanie „Funduszu Wydawniczego”, Wszelkie kwoty składane na fundusz wydawniczy „Ruchu” (P. K. O. 201 346) będą na tym miejscu ogłaszane.